

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2454/08

בפני: כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט ח' מלצר

העותרים: 1. פורום משפטי למען ארץ ישראל
2. חוג הפרופסורים לחוסן מדיני וכלכלי
3. חיים פלק

נגד

המשיבים: 1. פרופ' יולי תמיר - שרת החינוך
2. וועדת השופטים לפי תקנון פרס ישראל
3. פרופ' זאב שטרנהל

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: ט' בניסן תשס"ח (14.4.08)

בשם העותרים: עו"ד י' במ

בשם המשיבים 1-2: עו"ד ד' זילבר

בשם המשיב 3: עו"ד ג' שר, עו"ד א' קדרי, עו"ד נ' ווסטפריד

פסק-דין

השופטת ע' ארבל:

1. ביום 7.2.08 החליטה המשיבה 1, ועדת השופטים לפי תקנון פרס ישראל (להלן: ועדת השופטים או הוועדה), שמונתה לבחינת המועמדים לפרס ישראל לשנת תשס"ח בתחום חקר מדע המדינה (להלן גם: הפרס), להעניק את הפרס למשיב 3, פרופ' זאב שטרנהל. את החלטתה נימקה הוועדה באלה המילים:

“פרופ’ זאב שטרנהל מהאוניברסיטה העברית בירושלים הוא אחד החוקרים המובילים בתחום המחשבה המדינית בארץ ובעולם. מחקריו החדשניים במדע המדינה, שתורגמו לשפות רבות, הביאו, בין השאר, לשינוי משמעותי בקהיליה המדעית בתפיסת תנועות אידיאולוגיות בכלל ותנועות רדיקליות בפרט. פרופ’ שטרנהל הוא גם אינטלקטואל הנוכח בשיח הציבורי בארץ ובעולם, ודבריו, גם על נימתם הביקורתית לעיתים, נאמרים מתוך מחויבות עמוקה למדינה ולחברה בישראל. פרופ’ שטרנהל העמיד תלמידים רבים ומעמדו הבינלאומי מוסיף כבוד לקהיליה האקדמית בישראל. על כל אלו מצאה ועדת השופטים את פרופ’ זאב שטרנהל ראוי לפרס ישראל בחקר מדע המדינה לשנת התשס”ח – 2008.”

המשיבה 1, שרת החינוך, קיבלה את המלצת ועדת השופטים והחליטה להעניק את פרס ישראל בתחום חקר מדע המדינה לשנת תשס”ח למשיב 3. באותו יום, ולאחר שפורסמה ההודעה אודות החלטת המשיבה 1, פנו אליה העותרים בבקשה לחזור בה מהחלטתה. המשיבה 1 לא ראתה להיענות לבקשה זו, תוך שהשיבה לעותרים כי פרס ישראל ניתן על מצוינות במחקר ולא על עמדות פוליטיות. מכאן העתירה שבפנינו בגדרה מבקשים העותרים לבטל את ההחלטה על הענקת הפרס למשיב 3. לחלופין מבקשים העותרים להחזיר את מועמדותו של המשיב 3 לדיון חוזר בפני ועדת השופטים.

2. העותרים טוענים כי נוכח התבטאויותיו של המשיב 3 בתקשורת, ובפרט במאמר שפרסם בשנת 2001 בעיתון “הארץ”, בנוגע למאבק הפלסטיני המזוין ולהתיישבות היהודית בשטחי יהודה ושומרון, אין הוא ראוי לפרס ישראל. טענותיהם של העותרים נוגעות בשני מישורים עיקריים.

המישור האחד נוגע לדרכי עבודתה של ועדת השופטים. בהקשר זה טוענים העותרים כי לוועדת השופטים אין כל מנגנון לבדיקת המועמדים ולאיסוף הנתונים הרלוונטיים לצורך קבלת ההחלטה, ובהתחשב בסודיות דיוניה ואי רישום פרוטוקול בישיבותיה, אין לאפשר למשיבים 1 – 2 ליהנות מחזקת התקינות של המעשה המנהלי ואין להניח כי מכלול החומר הרלוונטי הונח בפניהם ונשקל על ידיהם. בהקשר הנוכחי סבורים הם כי לא ניתן לדעת האם התבטאויותיו האמורות של המשיב 3 אכן היו בפני הוועדה ואם אכן נשקלו על ידיה.

מישור הטענות השני הינו כי נוכח אופיו של פרס ישראל והיותה של ועדת השופטים גוף ממלכתי, על ועדת השופטים לשקול גם שיקולים ציבוריים כלליים בהחליטה על המועמד עליו תמליץ בפני המשיבה 1 לפרס ישראל. בא כוח העותרים מטעים כי הפרס אינו ניתן אך על הישגים אלא הוא פרס ממלכתי הניתן מאת המדינה כאות הוקרה של הציבור כולו למקבל הפרס, ולכן על ועדת השופטים לשקול, אליבא דעותרים, גם שיקולים ציבוריים ובכללם האם מדובר במועמד שהינו דמות מוסכמת על שכבות רחבות בעם והאם התבטאויותיו היו ראויות למועמד לפרס ממלכתי. עוד סבור הוא כי בעוד ששיקוליה המקצועיים של ועדת השופטים אינם נתונים לביקורת שיפוטית, הרי ששקילת השיקולים הציבוריים הרלוונטיים והמשקל שניתן להם, חשופים לביקורת שיפוטית. לטעמם של העותרים, אין זה סביר להעניק את פרס ישראל, כסמל של ממלכתיות, למשיב 3, נוכח התבטאויותיו השנויות במחלוקת והדבר אף עשוי להשקפתם לערער את אמון הציבור במוסד הפרס ואת יוקרתו של הפרס.

העותרים טוענים עוד כי התבטאויותו האמורות של המשיב 3 אינן פחותות בחומרתן מן ההתבטאויות שהובילו להתערבות בית משפט זה בבג"ץ 2205/97 מאסלה נ' שר החינוך והתרבות, פ"ד נא(1) 233 (1997) (להלן: עניין מאסלה). לפיכך, טוענים הם, יש לנהוג באופן דומה גם במקרה דנן, והם אף מרמזים כי אבחנה בין שני המקרים יש לה גוון פוליטי. טענתם החלופית של העותרים היא כי גם אם הונח בפני ועדת השופטים כל המידע הצריך לעניין, עדיין אין מדובר בהחלטה סבירה.

3. המשיבים 1 - 2 סבורים כי יש לדחות העתירה. לטענתם, על ההתערבות בהחלטת שר החינוך ובשיקול הדעת של ועדת השופטים להיעשות בצמצום רב, לגורמים המחליטים על הענקת הפרס נתון שיקול דעת רחב וביטול המלצתה של ועדת השופטים והחלטת שר החינוך ייעשו על כן לשיטתם בנסיבות יוצאות דופן בלבד ועליו להיוותר בשוליים של פגמים מנהליים בהליך או במקרים של חוסר-סבירות קיצונית. לטענתם, הענקת פרס ישראל צריכה להיעשות על בסיס מקצועי בעיקרו, ולשם כך בחירת מקבל הפרס נעשית שלא לאור הזרקורים, אלא בדיון מקצועי סגור בין מומחים לדבר. המשיבים מבהירים כי ועדת השופטים בחנה את הנושא בראיה רחבה וקיבלה ההחלטה על בסיס הישגיו המחקריים של המשיב 3 ומצויינותו האקדמית, תוך התייחסות למכלול פעילותו הציבורית. העובדה שהחלטה התקבלה על ידי ועדה מקצועית, שחבריה מומחים בעלי-שם בתחום חקר מדע המדינה, צריכה להביא לטעמם לאי התערבות שיפוטית. המשיבים 1 - 2 אינם שוללים את אפשרותה של ועדת

השופטים לשקול שיקולים רלוונטיים נוספים במקרים המתאימים, אולם עיקר הכובד, סבורים הם, מונח על בסיס מקצועי ועל המצוינות המקצועית.

המשיבים 1-2 מדגישים כי אין מדובר בהחלטה מנהלית מן המניין, שכן אין מדובר בהענקתה או בשלילתה של זכות, אלא בהחלטה שכל כולה בשיקול דעת ובבחירה שבמידה לא מועטה הינה בחירה סובייקטיבית בתחום מומחיותה של ועדת השופטים. בסיכומם של דברים, נטען, מכלול פעילותו המחקרית של המשיב 3 ותרומתו הכוללת לחברה הישראלית אינה מתבטלת בפני מאמר פובליציסטי אחד הניתן לפרשנויות שונות, גם אם הוא שנוי במחלוקת או עשוי לפגוע ברגשות מגזר זה או אחר.

4. המשיב 3 מציין בתגובתו כי לאחר התלבטות החליט להגיב לעתירה משום משמעותה הרחבה ולשם השמירה על חופש הביטוי, כמו-גם על זכותם וחובתם של אנשי אקדמיה, אינטלקטואלים ואזרחים במדינה דמוקרטית להביע עמדתם ולא לחשוש לקחת חלק בשיח הציבורי. הוא מבקש לדחות העתירה על הסף מאחר שאינה מגלה כל עילה להתערבות ומשום הניסיון שיש בה לפגוע בשמו הטוב וביוקרתו המקצועית.

5. פרס ישראל, המוענק ביום העצמאות, הינו הפרס החשוב והיוקרתי ביותר המוענק במדינת ישראל. הפרס מוענק "לאזרחי ישראל...שגילו הצטיינות מיוחדת, מצוינות ופריצת דרך בתחומם או שתרמו תרומה מיוחדת לחברה בישראל", בתחומי עשייה שונים (מתוך אתר האינטרנט של גף פרסי ישראל במשרד החינוך, <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/PrasIsrael/AlHapras.htm>). על משמעותו של הפרס ניתן ללמוד גם מדברים שנשא בעבר שר החינוך הראשון של ישראל, מר בן-ציון דינור, בטקס חלוקת הפרס:

"מתן פרסי ישראל ביום העצמאות בא להדגיש את הקשר הפנימי האורגני בין עצמאות מדינית ובין עצמאות רוחנית. קביעת הטקס ביום העצמאות באה להזכיר לעם חזור והזכר כי עצמאותו של עמנו תלויה בעוצמתו הרוחנית ואין עוצמה רוחנית לעם אם אין העם שוקד על עצמיותו".

הענקת פרסי ישראל היא דרכה של מדינת ישראל לבטא הכרתה בחשיבותם של ערך המצוינות והתרומה לחברה, ולהוקיר תודה לאותם ישראלים אשר הגיעו להישגים מרשימים בתחום מדעי הרוח, מדעי החברה, המדעים המדויקים, התרבות ותחומים נוספים והטביעו בכך חותמם על עיצוב דמותן של החברה והמדינה. לפרס אופי

ממלכתי הנלמד מהענקתו מדי שנה ביום העצמאות, בטקס רשמי וממלכתי במעמד ראשי המדינה, כאשר כספי הפרס ממומנים על ידי המדינה, כאשר שר החינוך הוא האמון על ההיבטים השונים של הענקת הפרס למקבליו (בג"ץ 2769/04 ח"כ יהלום נ' שרת החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נח(4) 823, 831 - 832 (2004)). להלן: עניין ח"כ יהלום). לפרס ישראל יש אם כן חשיבות לאומית, חברתית וחינוכית.

6. תופעה של השנים האחרונות היא כי הענקת פרס ישראל, על היוקרה וההכרה הציבורית שיש בהענקתו לתרומתו ולהישגיו של מקבל הפרס, הפכה בשנים האחרונות מוקד למחלוקות ציבוריות שונות שלא אחת הובאו לפתחו של בית המשפט. כך התבקשו בשנים האחרונות במספר הזדמנויות לפסול את הענקת הפרס למי שנבחרו כמקבלי הפרס, לא אחת בשל דעות שהביעו בהזדמנויות שונות ואשר נתפשות כשנויות במחלוקות.

ואכן, בית משפט זה נדרש במספר הזדמנויות לשאלת היקף ההתערבות השיפוטית בהחלטות על הענקת פרס ישראל ובשיקולים להענקתו (בג"ץ 2205/97 מאסלה נ' שר החינוך והתרבות, פ"ד נא(1) 233 (1997)). להלן: עניין מאסלה; בג"ץ 1833/98 ח"כ צבי הנדל נ' שר החינוך, התרבות והספורט (לא פורסם, 25.3.98); בג"ץ 2348/00 סיעת המפד"ל נ' שר החינוך (לא פורסם, 23.4.00); עניין ח"כ יהלום; בג"ץ 167/06 ווינראון נ' משרד החינוך (לא פורסם, 23.3.06)). באותם מקרים הובהר כי ככלל, לוועדת השופטים נתון שיקול דעת רחב ביותר, בהיותה גוף המונחה בשיקולים מקצועיים ובידיו הידע והנתונים לקבל ההחלטה, ולכן ייטה בית משפט זה להימנע מהתערבות בהחלטותיה. ההתערבות השיפוטית בהחלטות הוועדה בפני שר החינוך אודות מקבל הפרס, או בהחלטת שר החינוך לאשר את המלצת הוועדה (סעיף ל"א לתקנון פרסי ישראל. להלן: התקנון), שמורה למקרים חריגים ביותר ולנסיבות יוצאות דופן (עניין מאסלה, בעמ' 238; עניין ח"כ יהלום, בעמ' 832). יוער, כי בנוסף למישור המנהלי, על ההימנעות מהתערבות בהחלטות שעניינן הענקת פרס ניתן ללמוד גם מסעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג – 1973 (וראו בהקשר זה: דניאל פרידמן "שפיטות החלטות בעניין פרס ישראל" המשפט ה' 181 (תשס"א) (להלן: פרידמן)).

ודוק: אין בכך כדי לומר כי החלטותיהן של ועדת השופטים חסינות מביקורת שיפוטית. ועדת השופטים ככל גוף מנהלי נתונה לביקורת שיפוטית, אלא שמקום שהחלטתה של ועדת השופטים להעניק את פרס ישראל למאן-דהוא התקבלה בתום-לב

ועל בסיס שיקולים מקצועיים ענייניים, אין ככלל עילה להתערבות בית משפט זה בתוכן ההחלטה (עניין ח"כ יהלום, בעמ' 835. והשוו: פרידמן, בעמ' 186 - 188).

למען שלמות התמונה יצוין כי בפסיקה ובכתיבה המשפטית הוצגו גם עמדות הגורסות כי מאחר שמדובר בהחלטה על פרס הניתן כאות כבוד והערכה, אין מדובר בהחלטה שפיטה (ראו העמדה שמציג פרידמן במאמרו. כן ראו: מאיר הופמן "שפיטות החלטות בעניין פרס ישראל – עד מתי?" המשפט ח' 557 (תשס"ג). והשוו: עמדת השופט הלוי, ע"א 338/65 קראסניאנסקי נ' מדינת ישראל, פ"ד כ(2) 281, 286 – 287 (1966), שם דובר בזכיה בחידון התנ"ך). יחד עם זאת, ההלכה בבית משפט זה הינה כפי שפורט לעיל וממילא, לטעמי, ככלל פסיקת בית משפט זה במקרים בהם הובאו בפניו עתירות בעניין חלוקת פרס ישראל מלמדת כי הפער המעשי בין העמדות אינו רב.

7. לא מצאנו ממש בטענות נגד תקינות הליך בחירתו של המשיב 3 לפרס ישראל. ראשית, דומה כי טענותיהם של העותרים נגד אופן פעולתה של ועדת השופטים אינן באות לתיקון סדרי עבודתה של ועדת השופטים, אלא מכוונות הן נגד ההחלטה להעניק למשיב 3 את פרס ישראל. ככל שסבורים העותרים כי סדרי פעולתה של הוועדה מצריכים שקילה מחודשת ואף שינוי, ראוי היה שיעשו כן על דרך של פניה עקרונית אל השר הממונה על הענקת הפרס, שר החינוך, מבעוד מועד, ולא אגב תקיפת ההחלטה על הענקת הפרס למועמד זה או אחר.

בענייננו סבורים העותרים כי סדרי העבודה של ועדת השופטים אינם מאפשרים להניח לטובתה כי הונח בפניה מכלול החומר הרלוונטי, ובפרט המידע אודות התבטאויותיו האמורות של המשיב 3, עובר לבחירה בו. טענה זו אינה רואה לקבל. ראשית, מאחר ששיקוליה של ועדת השופטים הם שיקולים מקצועיים במהותם, ומאחר שהבחירה במקבל הפרס מבין ככל המועמדים נעשית על ידי אנשי מקצוע בעלי שם בתחומם, שיש להניח כי יש להם היכרות עם פועלם של המועמדים, הדעת נותנת כי המידע הדרוש לוועדת השופטים לצורך החלטתה הוא המידע הנדרש בסעיף י' לתקנון, אשר כולל את תולדות חייו של המועמד, את הנימוקים להיותו ראוי לפרס, את רשימת הפרסומים שהוציא וכן חומר רלוונטי אחר (סעיף י' לתקנון). זאת ועוד. אין חולק כי בפני הוועדה צריכה להיות התשתית העובדתית המלאה הדרושה לצורך גיבוש המלצתה בפני שר החינוך (עניין מסאלה, בעמ' 239 – 240). לטעמי, ספק האם אכן המאמר המדובר הינו חלק מהתשתית העובדתית המלאה הרלוונטית. מכל מקום, גם אם לא ניתן לדעת לבטח האם היה בפני ועדת השופטים אותו מאמר שפרסם המשיב 3 בשנת 2001 ואשר עליו יצא קצפם של העותרים, הרי שבמקרה דנן ברי מהנמקת ועדת השופטים כי

היה ידוע לה היטב כי עמדות שהביע המשיב 3 עוררו לא אחת מחלוקת. כך, בנימוקי החלטת הוועדה צוין כי:

"... ודבריו, גם על נימתם הביקורתית לעיתים, נאמרים מתוך מחויבות עמוקה למדינה ולחברה בישראל".

עוד צוין כי:

"לאחרונה הרחיב שטרנהל את אופק מחקריו, ובאותה גישה ביקורתית ביקש להתמודד עם שאלת היחס בין רעיונות אוניברסאליים למציאות פרטיקולארית גם בתולדות היישוב והתנועה הציונית. גם כאן עוררו מסקנותיו לעתים מחלוקת וויכוחים סוערים, אך בזכות הממד ההשוואתי האוניברסאלי ששטרנהל הוסיף לדיון ישראלי זה זכה השיח ההיסטוריוגרפי בישראל להעשרה ולהעמקה..."

שטרנהל הוא גם אינטלקטואל מעורב, הנוכח בשיח הציבורי בארץ ובעולם. בדיונים אלה הוא מגלה שאר רוח אינטלקטואלי, כמו גם יושרה ונאמנות לערכים הליברליים העומדים ביסוד השקפת עולמו. מאמריו הפובליציסטיים, על נימתם הביקורתית לעתים, כתובים מתוך זיקה עמוקה למדינה ולחברה, גם כאשר נאמרים בהם דברים שלא תמיד ערבים לאוזנו של הקורא הישראלי".

הנה כי כן, ועדת השופטים היתה ערה לעמדותיו של המשיב 3, להיותן מעוררות פולמוס לעתים ולכך שיש בציבור הישראלי מי שעמדות אלה לא ינעמו לאזניו, אולם הוועדה סברה כי עמדות אלה יש להן מקום בשיח הציבורי וכי הן נאמרות מתוך זיקה ומחויבות למדינה ולחברה הישראלית, גם אם נימתן ביקורתית לעתים. אמנם, אפשר ויהיה מי שיחלוק על עמדתה של ועדת השופטים בנקודה זו ולכך אדרש בהמשך, ואולם ברי כי הטענה לפיה ההחלטה על הענקת פרס ישראל למשיב 3 התקבלה על בסיס מסד נתונים חסר, אין בה ממש והיא נדחית.

8. כפי שצוין, העותרים העלו שורה של טענות נגד אופן פעולתה של ועדת השופטים, ובפרט הם מלינים על חוסר השקיפות שבפעולת הוועדה, הבא לידי ביטוי באי-רישום פרוטוקול מדיוניה של ועדת השופטים (סעיף ל"ו לתקנון), בהותרת שמות השופטים חסויים עד לפרסום שמות מקבלי הפרס (סעיף כ"א לתקנון), בהותרת שמות מקבלי הפרס וחברי ועדת השופטים חסויים עד לפרסום הרשמי על מקבלי הפרס, והותרת פרטי הדיונים ושמות המועמדים שלא זכו חסויים גם לאחר ההודעה על זהותם

של מקבלי הפרס (סעיף ל"ה לתקנון). ועדת השופטים אכן אינה מתנהלת בשקיפות המצופה ברגיל מגופי המינהל. ואולם, ועדת השופטים אינה גוף מנהלי ככל הגופים המנהליים. אין היא עוסקת בהענקתה או בשלילתה של זכות, כפי שעומדים על כך המשיבים 1 – 2, אלא היא גוף מקצועי שממליץ בפני שר החינוך מיהו המועמד המתאים לקבלת פרס על הישגים, מצוינות ותרומה חברתית. ככזו, הסודיות האופפת את פעילותה מבטיחה את פעילותה המקצועית כשהיא משוחררת מלחצים ומהשפעות שאין להם דבר עם שיקולים מקצועיים. דומה אפוא כי מתן האפשרות לחברי ועדת השופטים לבחון את המועמדים לפרס במנותק מלחצים והשפעות שונים, יש בו דווקא כדי להבטיח את השגת מטרות פרס ישראל.

יחד עם זאת, אזכיר כי גם בהקשר זה נשמעו דעות מגוונות. כך למשל, בעניין ח"כ יהלום הביעה השופטת נאור עמדתה כי לסודיות בה מתנהלים דיוני ועדת השופטים יש יתרונות, אולם העלתה את השאלה האם אין זה ראוי לתקן את תקנון הפרס באופן ששמות המועמדים יובאו לידיעת הציבור עובר לבחירה, כך שלא ייווצר מצב כי טענות בדבר התבטאויות כאלה ואחרות של מועמדים מועלות רק לאחר שנשלמה בחירת מקבל הפרס (שם, בעמ' 840 – 841). כאמור, איני סבורה כי סוגיית סדרי עבודה הוועדה מצריכים הכרעה בענייננו נוכח הנמקתה הברורה של ועדת השופטים ממנה עולה כי התבטאויות שנויות במחלוקת שנשמעו מפי המשיב 3, עמדו לנגד עיניה של הוועדה.

9. עיקר הטיעונים נגד הבחירה במשיב 3 התמקד בכך שהיה על הוועדה לשקול, לצד השיקולים המקצועיים, גם שיקולים ציבוריים וכי כמי שדעותיו שנויות במחלוקת אין המשיב 3 ראוי לפרס ישראל.

כפי שכבר הובהר, חברי ועדת השופטים הינם מומחים אשר נתמנו לתפקיד בשל הידע המקצועי שלהם (עניין מסאלה, בעמ' 239). ההנחה היא כי כאנשי מקצוע יש בידיהם הכלים המתאימים וראיה רחבה לבחון את הישגיו, פועלו ותרומתו של מועמד בתחום התמחותם. כאמור, מאחר שבחירת מקבל הפרס נעשית על בסיס שיקולים מקצועיים, היא "כמעט חסינה מפני התערבות" (עניין ח"כ יהלום, בעמ' 832), שכן לבית המשפט אין את הכלים להעביר תחת שבט הביקורת השיפוטית את שיקוליה המקצועיים של ועדת מומחים מקצועית. יחד עם זאת, גם אם מרכז הכובד בפעולתה של ועדת השופטים עניינו בשיקולים מקצועיים בעיקרם, אין בכך כדי לשלול את אפשרותה – ואולי לעתים אף מחויבותה – לשקול שיקולים נוספים רלוונטיים בנסיבות העניין. איני רואה להגדיר אילו שיקולים שאינם מקצועיים ייחשבו רלוונטיים, שכן

מדובר בשאלה של נסיבות ושל מידה על-פי שיקול דעת הוועדה, וכזו היא תיגזר בכל מקרה על פי מידותיו.

10. העותרים טוענים כי העובדה שהמשיב 3 הביע עמדות שמחוץ לגבולות הקונסנזוס, הופכת אותו בלתי ראוי לפרס ממלכתי המבטא את הערכתם של אזרחי המדינה מכל קצוות הקשת לעשייתו. לטעמי, ככלל, התבטאויותיהם של מועמדים לפרס ישראל, בנושאים שאינם נוגעים במישרין לפועלם המקצועי, בגינו הם זוכים בפרס, אינם חלק אינטגרלי של השיקולים שעל ועדת השופטים להביא בין שיקוליה. במילים אחרות, לטעמי, הטענה כי מקבל הפרס אינו ראוי לו בשל עמדות שהביע בעבר מחוץ למסגרת המקצועית נשוא הפרס, לא תקים ככלל עילה להתערבות שיפוטית. הניסיון מלמד כי "התבטאויות שנויות במחלוקת" הן פעמים רבות כסות להסתייגות מעמדותיו החברתיות, ולעתים הפוליטיות, של מועמד. לעמדות אלה אין ככלל דבר עם שאלת הישגיו המקצועיים וספק בעיני האם יהא יש מקום לכך שהוועדה תיתן להן משקל בין שיקוליה. יתר על כן אני חוששת כי הכנסת שיקולים מעין אלה בין שיקוליה של הוועדה עלולה לפגוע במטרותיו של פרס ישראל להוות ביטוי להערכה המקצועית לעשייתם ולתרומתם של חתן או כלת הפרס ובתדמיתו כפרס הניתן משיקולים מקצועיים בעיקרם.

זאת ועוד. בעוד פרס ישראל ניתן בגין הישגים מקצועיים ראויים להערכה, ההתבטאויות בהן מדובר על פי רוב נעשות מחוץ למסגרת המקצועית בגינה ניתן הפרס. במצב דברים זה קשה שלא לראות את מניעת הפרס ממי שנמצא ראוי לו בשל הישגיו המקצועיים, אך על בסיס עמדות שהביע, כפגיעה בחופש הביטוי, ולו באופן עקיף. תוצאה שכזו יש לה אפקט של "סתירת פיות" שאין לה מקום במשטר דמוקרטי, שהלוא מהו המסר המתקבל אם לא מסר של השתקה? עצם הידיעה כי הבעת דעה שאינה פופולרית עשויה לשאת כעבור זמן תוצאות במישור שיש לו היבט מקצועי, גם אם על דרך של הענקת פרס, אינה מתיישבת עם תרבות של חופש ביטוי במשטר דמוקרטי. יתר על כן, האינטרס הציבורי הוא כי בשיח הציבורי ישתתפו ויביעו דעותיהם בחופשיות – גם אם אלה לעתים צורמות ובלתי-מקובלות - אזרחים רבים ככל הניתן, ובפרט מלומדים ואנשי אקדמיה שהידע והמחקרים שהם עורכים יש בהם כדי להעשיר את השיח הציבורי, לחשוף את הציבור למגוון של דעות ועמדות ולאפשר לו לגבש עמדותיו. בשיח הציבורי, שבנו והדגשנו, יש מקום וחשיבות למגוון של דעות, ולא רק לאלה הנעזמות לאוזן. אכן, חופש הביטוי "...אינו רק החופש להביע דעות מקובלות. זהו גם החופש להביע דעות חורגות..." (בג"ץ 14/86 לאור נ' המועצה לבקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא(1) 421, 433 (1987)). סיכומה של נקודה זו, הזכייה

בפרס ממלכתי בגין הישגים מקצועיים, מצוינות או תרומה אישית לחברה ולמדינה, ראוי לה שלא תוגבל לדמויות המצויות בלב הקונסנזוס וששמירותיהן בגדר המקובל, אלא תיעשה בעיקרה על פי בחינת המועמדים לגופם, על פי עשייתם, הישגיהם ותרומתם המקצועית.

ודוק: כפי שהובהר, ניתן להעלות על הדעת נסיבות בהן יהא זה ראוי, ואף מתבקש, כי אל מול הישגיו המקצועיים של מועמד לפרס ישראל ישקלו שיקולים נוספים, כלליים. בהחלט ייתכנו מקרים בהם לא ניתן יהא לשקול שיקולים שאינם מקצועיים גרידא אלא נוגעים בדמותו של המועמד ובמשמעויות הערכיות והחברתיות של הבחירה בו. כך למשל, מועמד המזוהה עם ערכים המנוגדים באופן ממשי לערכיה של מדינת ישראל, דוגמת מי שידוע כאוחז בעמדות גזעניות, או מקרים קיצוניים מעין זה. בנוסף, איני יכולה לשלול באופן מוחלט את האפשרות כי תהיינה התבטאויות שנשמעו מפי מועמד לפרס ואשר חומרתן כה חריפה וכה קיצונית, עד כי יהא זה בלתי ראוי ובלתי סביר להתעלם מהן ולשקול אך את זכויותיו המקצועיות של אותו מועמד. כידוע, גם רף הסיבולת הגבוה ביותר שנטל על עצמו הציבור במדינה דמוקרטית באשר לחופש הביטוי אין משמעו כי הנייר והאוזן סובלים הכל ותיתכנה התבטאויות שיש בהן השפלה או ביזוי כה קשים בכבודו של אדם או של ציבור. במצב מעין זה דומני כי לא יהא זה סביר להעניק לאותו אדם את אות ההערכה הגבוה ביותר שמעניקה מדינת ישראל לבניה ובנותיה (ראו גם: רע"א 10520/03 בן גביר נ' דנקנר (לא פורסם), 12.11.06); בג"ץ 5016/96 2194/06 מפלגת שינוי – מפלגת המרכז נ' יושבת ראש ועדת הבחירות המרכזית (לא פורסם, 28.6.06)). ואולם, אין זה המקרה בענייננו.

11. במקרה שבפנינו המדובר במאמר פובליציסטי שפרסם המשיב 3 בעיתון "הארץ" בשנת 2001. אין מדובר בחלק מכתבתו האקדמית, אלא בהבעת עמדה כחלק מן השיח הציבורי שכל אחד מאזרחי המדינה זכאי לקחת בו חלק. יתר על כן, לטעמי הפרשנות שמבקשים העותרים להקנות לדברים האמורים במאמר אינה פרשנות שאין בלתה, כעולה גם ממאמרים שפרסם המשיב מאוחר יותר. דומני כי אין מקום לספק כי הדעה המובעת במאמר האמור אינה דעה שכלל הציבור בישראל שותף לה וישנם צבורים רחבים המוצאים עצמם נפגעים ומסתייגים ממנה. יחד עם זאת, מדובר בהבעת דעה בחברה דמוקרטית. ויותר מכך. גם לו הייתי הולכת לשיטתם של אלה הסבורים כי במאמר זה הוציא המשיב 3 את עצמו מגבולות הקונסנזוס – וספק בעיני האם ניתן לקבוע בקלות מהם גבולותיו – עדיין אני סבורה כי האמירות שבמאמר זה, שעל תוכנו הממשי ניתן להתווכח, הינן בטלות בשישים אל מול עשייתו האקדמית העשירה והמוערכת של המשיב 3, אל מול פעילותו האינטלקטואלית הענפה, יצירתו המקצועית

הפורה והישגיו המוערכים בארץ ובעולם, עליהם עמדו חברי ועדת השופטים. אין זה סביר כי הבעת עמדה או התבטאות מעין זו תעלים כלא היתה, בהינד עפעף, את פעילותו ארוכת השנים של המשיב 3 ותזכה במשקל העולה על תרומתו לחקר מדע המדינה, לתרומתו לאקדמיה ולחברה בישראל ולהערכה לה הוא זוכה ברחבי תבל בשל הישגיו המקצועיים.

12. איני מתעלמת מכך שהדברים שנאמרו במאמר המדובר, תהא פרשנותם אשר תהא, צורמים ואינם ערבים לאוזניים רבות, ויש אף מי שייפגע מהן. ברם, אל לנו ליתן לפגיעה ברגשות להכריע את הכף כאשר פרס בגין הישגים מקצועיים ותרומה לחברה ולמדינה עומדים על הפרק. המחלוקת הנוגעת לדברים שכתב המשיב 3 מקומה הנכון להתלבן הוא במסגרת השיח הציבורי, בין גבולותיו הרחבים של חופש הביטוי בהם מצויות גם התבטאויותיו של המשיב 3 (והשוו: בג"ץ 316/03 בכרי נ' המועצה לביקורת סרטים, פ"ד נח(1) 249, 270 (2003)). הפרס אינו ניתן למשיב 3 על דעותיו אלא על הישגיו המקצועיים הראויים להערכה.

13. העותרים מבקשים ללמוד לענייננו מעניין מאסלה וסבורים כי במקרה דנן מתבקשת תוצאה זהה לזו שהתקבלה באותו עניין. בפתח הדברים יש לומר ללא כחל ושרק כי דווקא טיעוניהם בהקשר זה מבטאים את החשש עליו עמדו המשיבים 1 – 2 מפני פוליטיזציה של הליך הבחירה של מקבלי פרס ישראל.

לגופם של דברים. עניין מאסלה היה המקרה היחיד בו מצא בית משפט זה להתערב בהחלטה במובן זה שהורה על החזרת הדיון לוועדת השופטים על מנת שתדון במידע רלוונטי שלא נמצא בפני הוועדה עובר לבחירה. כזכור, בעניין מאסלה נתקפה החלטתה של ועדת השופטים לפרס ישראל בתחום העיתונות להמליץ להעניק את פרס ישראל בתחום העיתונות הכתובה לשנת תשנ"ז למר שמואל שניצר (להלן: מר שניצר). ואולם, עיון בעניין מאסלה מעלה כי בין מקרה זה לענייננו פעורה תהום עמוקה. ראשית, בעוד שטעמי החזרת הדיון בעניין מאסלה לוועדת השופטים נגעו בהתבטאויות שנעשו במסגרת המקצועית שבגין פעילותו בה הוחלט על מתן הפרס למר שניצר, ושבעטיין הוא הועמד לדין והורשע על ידי בית הדין לערעורים בענייני אתיקה של מועצת העיתונות, הרי שבענייננו מדובר במאמר פובליציסטי בו הביע המשיב 3 עמדותיו. אמנם, עמדות אלה עשויות להיות קשורות לרקעו המקצועי של המשיב 3, אולם פרס ישראל מוענק לו לא בשל עמדות שהביע במסגרת השיח הציבורי, אלא על פעילותו האקדמית והישגיו המקצועיים. שנית, בעוד שבענייננו טוענים העותרים הלכה למעשה כי בשל דעותיו אין המשיב 3 ראוי לקבל את פרס ישראל, הרי בעניין מאסלה

לא נומקה התערבותו של בית משפט זה במידת ההתאמה של חתן הפרס שנבחר אותה עת, העיתונאי שמואל שניצר, לקבל הפרס אלא היא התבססה על פגם שנפל בהליך משנמצא כי לא הונח בפני ועדת השופטים מלוא המידע הצריך להכרעה, מה שאין כן בענייננו.

בנוסף, דומה כי דווקא עניין מאסלה מלמד על התערבותו המצומצמת והנדירה של בית משפט זה בהחלטות הנוגעות להענקת פרס ישראל, הן מעצם כך שמדובר במקרה בודד עד כה, הן מעצם כך שההתערבות נבעה מפגם בהליך ולא נגעה לשאלת נכונותה של ההחלטה על הענקת הפרס לשמואל שניצר.

14. בסיכומם של דברים. פרס ישראל הוא מהמפעלים שגאוותנו עליהם כאזרחי ישראל. הוא מבטא הכרה, הערכה והוקרה להישגיהם של בני הארץ ובנותיה שבחרו בישראל כביתם, כמקום בו יבנו לא רק את חייהם ויקימו את משפחתם, אלא כמקום בו יחקרו, ייצרו ויתרמו לתרבות ולמדע בארץ ובעולם. ההכרה ב"הון האנושי" שבורכנו בו חשובה גם במבט צופה פני עתיד, על מנת שישראל תיוותר מדינה נאורה ומפותחת, שאינה נופלת מהמתקדמות שבאומות העולם. הענקת פרס ישראל למי שנמצאו ראויים לכך על בסיס הישגיהם המקצועיים היוותה מאז הוחל בחלוקת הפרס, סמל להישגים שאנו חולקים גאווה משותפת לגביהם, למשותף ולמאחד את החברה בישראל חרף חילוקי הדעות העמוקים בתחומים שונים. טוב יהיה אם נותיר את הפרס מחוץ למחלוקות אלה, וככלל גם – מחוץ לזירה המשפטית.

סוף דבר, לא נמצאה עילה להתערבותנו.

אני מציעה אפוא לחבריי לדחות את העתירה. יחד עם זאת, איני מוצאת לעשות צו להוצאות.

השופט א' רובינשטיין:

א. התיק שלפנינו הוא ביטוי נוסף לאופיו של השיח הציבורי הישראלי, העובר גם דרך בית משפט זה, פעמים תוך עילה משפטית הכרוכה בעולמן של זכויות, ופעמים כדרך לביטוי של עמדות ציבוריות גם אם אין עילה משפטית מוצקת מאחוריהן. מצטרף אני להכרעתה של חברתי השופטת ארבל ולעיקרי הנמקתה. עם זאת אבקש להעלות נקודות אחדות בהדגשים משלי.

ב. אין חולק כי פרס ישראל הוא ההוקרה האזרחית הגבוהה ביותר שמעניקה המדינה, ואכן הרשימה המפוארת של מקבליו לאורך השנים מעידה כמאות עדים על איכותו וכבודו. התדיינויות שהיו לגבי מועמדות זו או אחרת פעמים אחדות לא פגמו בשמו הטוב, ההולך לפניו, ורבים משחרים לפתחו. ועם זאת, פרס ישראל אינו פרס "קונסנסואלי" במובן זה שהכל צריכים להסכים על כל זוכה, פלוני או אלמוני. מדינת ישראל יש בה מזן אל זן, מגוון אנשים ומגוון דעות, וכבר אמרו חכמים (ירושלמי ברכות ט', י"ג) "הרואה אוכלוסין אומר ברוך חכם הרזים, כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין דעתן דומה זה לזה".

ג. אכן, חלק גדול ממקבלי הפרס הם אנשים מתחומים שאינם מוכרים בפרטיהם המקצועיים לציבור הרחב, ונותרים בתוך קבוצות ההתייחסות שלהם, ועל כן אין מתעוררת כלל שאלה ציבורית לגביהם. המקרים בהם נתעורר פולמוס, בעתירות שנדונו ושמנתה חברתי, היו כולם באשר למי שנטלו חלק בזירה הציבורית וממילא חשפו עצמם לביקורת, ופשיטא שלא היו קונסנסואליים.

ד. טעמם של כל קבוצה ויחיד בציבור כלפי הענקת הפרס לפלוני או אלמוני יכול וצריך להתבטא בראש וראשונה בביקורת ציבורית, כפי שציין השופט (כתארו אז) מצא בפרשת ח"כ יהלום (בג"צ 2764/04 ח"כ יהלום נ' שרת החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נח(4) 823 (עניין תומרקין)) שהזכירה חברתי, באמרו (עמ' 840), כי גם אם החלטה להענקת פרס "כמעט חסינה" מפני התערבות מהותית בשיקולי השר ואף ביקורת שיפוטית, "אין היא חסינה מפני ביקורת ציבורית... היא פתוחה לביקורתו של הציבור הרחב". מכל מקום, עצם העובדה שעל פלוני נמתחה ביקורת כזאת או אחרת ואינו "קונסנסואלי", אינה צריכה ככלל לעמוד למכשול לזכייתו, למעט לדידי במקרים קיצוניים, וכפי שצינתי באולם בית המשפט, גם על מרדכי היהודי שבמגילת אסתר נאמר "ורצוי לרוב אחיו" (אסתר, י', ג'), ומפרש ר' אברהם אבן עזרא במאה הי"ב, כי אין יכולת באדם לרצות הכל, בעבור קנאת האחים", דברים היפים גם לדורנו; ואילו

התלמוד הבבלי (מגילה ט"ז, ב') אומר "ורצוי לרוב אחיו" "ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין", ומבאר רש"י "לפי שבטל (מרדכי – א"ר) מדברי תורה ונכנס לשררה". השררה עשויה להיות גם הזירה הציבורית במכלולה, והנכנס אליה פעמים נכונה ברותחין או לוקה בצוננין.

ה. העותרים הדגישו במיוחד את פסק הדין מאסלה (פ"ד נא(1) 233) (עניין שניצר), שאליו נדרשה גם חברתי, אף כי בא כוחם ציין שאולי מלכתחילה לא היה תומך בהלכה שנקבעה שם, אלא שכיום זוהי הפסיקה הקיימת ויש לכבדה, גם אם נעשו נסיונות לצמצמה ולהחריגה. אבקש לומר מה בעניין זה. ראשית, דעתי שלי, לאחר ששכתי ועיינתי בפסק דין מאסלה, היא כי מה שנקבע בו יפה כוחו משפטית. הנסיבות כפי שהיו שם, כרוכות במאמר שכתב מר שניצר המנוח בעניין עולי אתיופיה והיה בסיס לפסיקה נגדו בבית הדין לערעורי אתיקה של מועצת העיתונות; ולאחר שדחה הכותב פניות אחדות לחזור בו, ולאחר שהוברר כי ועדת הפרס לא היתה מודעת לפרשה כלל – החליט בית משפט זה על החזרת הנושא לעיון הועדה. מר שניצר, עיתונאי מוערך ובעל תרומה של למעלה מיובל לעיתונות הישראלית, לא זכה לבסוף בפרס, כיוון שהועדה לא הגיעה לעמדה פה אחד כמתחייב מתקנון הפרס, נוכח מה שראתה כפגיעה ברגשות, ודומה שאילו היה חוזר בו היתה התוצאה שונה, כעולה מחוות דעתה של הועדה. כאמור, כשלעצמי סבורני כי הלכת מאסלה על מכונה; כשכתב השופט מצא בפרשת ח"כ יהלום כי החלטת ועדת השופטים "כמעט" חסינה מביקורת שיפוטית, נותר מירווח מסוים, ועניין מאסלה בא בגדרי ה"כמעט", מבלי לפגוע בתרומתו ובזכרו של מר שניצר. לדידי, המירווח של ביקורת שיפוטית קיים בעניין פרסי ישראל, כדרך שהוא קיים לגבי כל החלטה מינהלית, אלא שיש להפעיל ביקורת כזאת במשורה, והדעת נותנת כי תופעל רק כשהמדובר בהחלטה הנגועה בניגוד עניינים או חלילה בשחיתות, ובמקרים קיצוניים (כגון גזענות, כדברי חברתי) – גם לעיצומה של ההחלטה. לדידי, במקרים מסוימים, ובודאי יהיו חריגים ונדירים, נושאים שהם חיצוניים לעבודתו המדעית של פלוני אך מאפיינים את אישיותו, צריכים להישקל לעניין הפרס ויש מקום לשקלם, למניעת שוקת שבורה. זאת, כשם שגם לחופש הביטוי – ערך בעל חשיבות עצומה בדמוקרטיה, שאין צורך להכביר עליו מלים – גבולות, וישנם מקרי-קצה; ואולי פרשת בג"צ 316/03 בכרי נ' המועצה לביקורת סרטים, פ"ד נח(1) 249, שמתוכה ציטטה באת כוח המדינה, יכלה להיות אחד מהם, שבהם תיתכן הצבת גבולות. אך מסכים אני כי המקרה דנא שונה ביותר מפרשת מאסלה, ולכך אשוב.

ו. אוסיף כי מבחינת האמור – המירווח לביקורת שיפוטית – דעתי שונה מזו שהביע פרופ' ד' פרידמן במאמרו "שפיטות החלטות בעניין פרסי ישראל", המשפט ה'

(תשס"א) 181 שנדרשה אליו אף חברתי. אכן, אל נכון הזכיר המחבר (עמ' 186) את פסק הדין בעניין מדינת ישראל נ' קראסניאנסקי, פ"ד כ(2) 281 ואת סעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, שלפיו "חוזה שלפיו יינתן ציון, תואר, פרס וכיוצא באלה על פי הכרעה או הערכה של אחד הצדדים או של אדם שלישי, אין ההכרעה או ההערכה לפי החוזה נושא לדיון בבית משפט". ואולם, בסופו של יום במאטריה שונה עסקינן, בגדרי המשפט המינהלי. כך גם איני סבור כעו"ד מ' הופמן ברשימתו "שפיטות החלטות בעניין פרס ישראל – עד מתי?" המשפט ח' (תשס"ג) 557, שאף אותו ציינה חברתי, שיש לקבוע כי עניין פרסי ישראל בלתי שפיט ולחזור מהלכת מאטלה. ואולם, לכאורה עולה השאלה שמציגים המחברים הללו, כי אם שפיטות יש כאן, מדוע סודיות מרובה כל כך יש כאן. בפרשת ח"כ יהלום ציינה השופטת נאור, כפי שהזכירה חברתי (עמ' 841), כי "מן הראוי לדעתי לשקול אם לא הגיעה השעה לחשוף את שמות המועמדים קודם לקבלת ההחלטה". מבלי שאקבע מסמרות, שאלה שראוי לבדוק היא האם במציאות הישראלית דבר זה יכביד על תהליך ההחלטות. אוסיף כי לדידי הוראת סעיף ל"ו לתקנון פרסי ישראל, לפיה "אין נרשם פרוטוקול הדיון אלא החלטותיו בלבד", ראויה להישקל שוב, למצער לעניין רישומה של תמצית הדיון והדעות שהובעו, שהרי בבוא השר להידרש להחלטת הועדה, ראוי שתהא לנגד עיניו התמונה הכוללת; זאת - במיוחד שעה שהתקנון כולל אפשרות לשר "להחזיר המלצה, במנומק, לדיון חוזר בוועדה, להחלטה חוזרת" (סעיף ל"ב). מכל מקום, דברים אלה נאמרים במבט לעתיד, ואינם יכולים להכריע במקרה דנא. ואזכיר שוב, כי ביקורת שיפוטית תופעל במשורה.

ח. אשר למשיב 3 עצמו, אין ספק שקנויה לו חרות להשמיע דעותיו בתחום הציבורי כנגד ההתנחלויות, ממש כשם שלתומכי ההתנחלויות חרות להשמיע עמדתם; ואולם, מסופקני אם המאמר בו נתלתה העתירה הוא פאר יצירתו הפובליציסטית. יתכן כי אף המשיב 3 עצמו אינו סבור כך, והראיה הטובה ביותר היא, שמשנתחוור לו כי דבריו עוררו סערה ציבורית, שכן יכלו להתפרש - אם גם שלא ככוונתו כפי שציין - באופן קשה ביותר שרבים וטובים נפגעו הימנו, ומתוך כבודו לא אחזור על הדברים, כתב בסמוך מאמרים אחדים לבאר את כוונתו, וחזר על הבהרתו בפנינו הן בכתב הן מפי בא כוחו על פה. למען נקיון הדעת, אצטט את דברי בא כוחו של המשיב 3 בפנינו, שרשמתי על אתר, והם כי "אין בשום פנים ואופן לדעתו שום הצדקה לשום שפיכות דמים משום צד בשום מקרה. ההתנחלויות הן טעות היסטורית, הן טעות במהלך הציוני של הגשמת הגדרתנו העצמית במדינת ישראל". לעניין המאמר אולי יפה אמרת חז"ל "חכמים היזהרו בדבריכם..." מפי התנא אבטליון (אבות, א' י"א), ואכן יפה הזהירות, ואף כאן ראיה לדבר, שבאה מכשלה זו וביקשה להתייצב אל מול מפעלו המחקרי של

המשיב 3, שהוא כמובן, עיקר הטעם לפרס ישראל. ואולם, אין זו מן המידה שיישאל הפרס מן המשיב 3, גם לשיטת המסתייגים מן הדברים שכתב במאמר הפובליציסטי. זאת - אף אם פובליציסטיקה מאת איש מדע המדינה אינה בלתי משיקה למקצועו האקדמי, ועצם נימוקי השופטים הכוללים גם את פעילותו כ"אינטלקטואל מעורב" מדברים בעדם. כעולה מנימוקי חבר השופטים ומקורות חייו של המשיב 3, מעמדו המקצועי מוערך מאוד - ואחרון אני שלא אכבד מי ששרד יתום את השואה, עלה לבדו ארצה בגיל 16, שירת כלוחם בצה"ל והיה למדען מדינה ישראלי בעל שם, והוא כהגדרתו את עצמו "סופר ציוני", ועל כן נזכור לעניינו את דברי התנא ר' יהושע בן פרחיה (אבות, א', ו') "והוי דן את כל האדם לכף זכות". פרס ישראל כבר ניתן במקרים שנויים במחלוקת גדולה מזה, חלקם נשואי עתירות שנדונו בבית משפט זה.

ט. ואכן, כפי שציינה חברתי, אין הנדון - ענייננו - דומה לראיה - פרשת מאסלה, למעט מימד הקונטרברסליות. ראשית, בפרשת מאסלה התמקד פסק הדין במיוחד בכך שהנושא השנוי במחלוקת לא עמד בפני ועדת שופטי הפרס. לא כך, דומה, בענייננו. אכן, מטעמים השמורים עמה נמנעה באת כוח המדינה מאישור ישיר ומפורש כי המאמר נשוא המחלוקת היה בפני ועדת השופטים, והסתפקה באמירה כי "המאמרים" היו בפני הועדה. אך סבורני כי לא אהיה חושד בכשרים ומפליג בדמיונות רחוקים אם אניח, כי "בכלל מאתיים מנה" (בבלי בבא קמא ע"ד, א') ובכלל "מאמרים" מאמר, ועל כן דומה שהיה המאמר כמסתבר בפני הועדה. הועדה נתנה ביטוי לפעילותו הציבורית של המשיב 3 בנימוקיה, מעבר לתרומתו המדעית, בציינה כי "מאמריו הפובליציסטיים, על נימתם הביקורתית לעתים, כתובים מתוך זיקה עמוקה למדינה ולחברה, גם כאשר נאמרים בהם דברים שלא תמיד ערבים לאוזנו של הקורא הישראלי". סבורני איפוא, בשונה מחברתי - כך דומני - כי המאמר המדובר היה, לפי גישתה של הועדה למשיב 3 ולמכלול פעלו, חלק מהתשתית הרלבנטית, וגם חלק - במסגרת כלל עבודתו הפובליציסטית של המשיב 3 - ממכלול שיקולי הועדה. הכרת פיה שלה ענתה בה על פי האמור. על כן, בשונה מפרשת מאסלה, אין מקום להחזרת הדיון לוועדת השופטים.

י. ובטרם חתימה, לא אמנע להזכיר, כי בדברי העותרים היתה רמיזה בכתב ובעל פה לעניין האובייקטיביות השיפוטית בכגון דא, קרי - כביכול - שעתירה הנוגעת למתן פרס ישראל לאיש המזוהה עם הימין נתקבלה (פרשת מאסלה (עניין שניצר)), ואילו שלוש עתירות כלפי אנשים משמאל המפה הפוליטית נדחו (פרשיות ח"כ יהלום (עניין תומרקין), פרשת בג"צ 1933/98 ח"כ הנדל נ' שר החינוך (לא פורסם) (עניין עוז), ופרשת בג"צ 2348/00 סיעת המפד"ל נ' שר החינוך (לא פורסם) (עניין אלוני)). לא אוכל שלא להסתייג מדברים אלה, והקורא את פסקי הדין הרלבנטיים יעמוד על נקיונם

השיפוטי; הם אינם צריכים לי ולעדוטי. פשוט הוא, כי פרשת מאסלה לא נגעה כל עיקר לעמדויותו של מר שניצר ע"ה בעניינים השנויים במחלוקת ימין-שמאל בישראל, אלא לנושא הקשור בעליה מאתיופיה, ובסופו של דבר היתה קבלת הפרס או אי קבלתו תלויה בו עצמו, כך ניתן לומר, ולכן אין הנדון אף כאן דומה כלל לראיה.

י"א. סוף דבר, אף לדעתי אין מקום לקבלת העתירה.

ש ו פ ט

השופט ח' מלצר:

1. אני מסכים לתוצאה ולעיקרי חוות דעתה של חברתי, השופטת ע' ארבל.

יחד עם זאת, בשל חשיבות העניין והעובדה שבשנים האחרונות הוא מתעורר כל פעם מחדש ערב חג העצמאות – מוצא אני לנכון לחדד מספר דברים ולהוסיף הערות אחדות לגבי ראייתי את המכלול, בתקווה שאלו יחסכו התדיינות עתידיות.

2. כל העתירות שהוגשו לאחר 1997 בנושא פרס ישראל, כמו שזו שלפנינו, ניסו לבסס עצמן על בג"ץ 2205/97 ח"כ אדיסו מסאלה נ' שר החינוך והתרבות ואח', פ"ד נא (1) 233 (להלן – "הלכת מסאלה").

דומה כי בניסיונות אלה היה ויש משום התעלמות מגדריה הצרים של הלכת מסאלה (שאפילו לגביהם נמתחה ביקורת - ראו: דניאל פרידמן "שפיטות החלטות בעניין פרס ישראל – בעקבות בג"ץ 2205/97 מסאלה נ' שר החינוך והתרבות", המשפט ה' (2001)). יתר על כן, כידוע, מאז שנפסקה הלכת מסאלה – לא נמצאו הנסיבות שהצדיקו חזרה על התוצאה שהתקבלה שם, והדבר אומר דרשני.

נוכח מציאות משפטית זו, אני רואה את מצב הדברים הראוי בסוגיה של הידרשות בג"ץ לעתירות בעניינים אלה, שיש בהם לעיתים משום "דואליות נורמטיבית", כדלקמן (ובכך יש משום שוני מסוים לגבי האבחנות שנעשו בעבר):

(א) ככל שמדובר בהחלטות של ועדת השופטים לפי תקנון פרס ישראל (להלן – "ועדת הפרס") או של שר החינוך המאשר אותן – להעניק, או שלא להעניק את הפרס – ההכרעה העניינית בנושאים אלה איננה אמורה להיות נושא לדיון בבית

המשפט, זאת מכוח הוראת סעיף 33 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג – 1973 (להלן – "חוק החוזים"), שיש להחילה כאן בהתאם לסעיף 61(ב) לחוק החוזים.

השוו: אהרון ברק גבולות המשפט והשיפוט קרית המשפט ב' 5, עמ' 11-13 (2002).

(ב) פעילותה של ועדת הפרס במישור המשפט המנהלי יכולה בעיקרון להיות נשוא לביקורת שיפוטית, אבל גם זו תהיה מצומצמת ביותר והתנהלות ועדת הפרס או שר החינוך - כרשויות בהקשר זה – יהנו למעשה "כמעט מחסינות". ראו: בג"ץ 2769/04 ח"כ יהלום נ' שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נח (4) 823, 832. השוו גם: בג"ץ 10673/03 מרגלית נ' יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, פ"ד נט (2) 1, בעמ' 11.

3. לאור החלוקה המוצעת לעיל, אין מקום, לדעתי, להידרש כאן להחלטה להעניק את פרס ישראל - לפרופסור זאב שטרנהל ואין מקום להתייחס, במסגרת זו, לפועלו האקדמי ולמצוינותו, כמו גם לפרסומיו המדעיים, או הפובליציסטיים. עמדה זו שלי, לא רק שהיא תואמת את הכללים אותם הבאתי בפיסקה 2 שלעיל, אלא שהיא מבטיחה, לשיטתי, בצורה המירבית, את עקרונות חופש הביטוי, שהם בליבת הדמוקרטיה הישראלית. היא אף תורמת לביצור החופש האקדמי, שגם הוא אמור להיות נטוע באושיות החברה בישראל. ראו: חיים גנז חופש אקדמי עיוני משפט י"ב (2) -415 (1987) 442.

4. בשים לב לתפיסותי הנ"ל, גם הטענות בדבר שלילת החזקה בדבר התקינות המנהלית, אותן העלו העותרים כנגד פעילות ועדת הפרס – אינן ראויות להתקבל. יותר מכך, בוועדת הפרס כאן כיהנו: פרופ' שלמה אבינרי (יושב ראש הוועדה) - מהחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית, שהינו בעצמו חתן פרס ישראל בתחום חקר מדע המדינה לשנת 1996; פרופ' אלה בלפר - מהחוג למדע המדינה באוניברסיטת בר אילן ופרופ' אברהם בריכטה - מהחוג למדע המדינה באוניברסיטת חיפה. לפיכך, אם המאמר, נשוא העתירה, משתייך לתחום האקדמי – חזקה שחברי וועדת הפרס (המוחזקים כמומחים מובהקים בתחומם) – הכירו אותו ולכך נפקות נוספת, שכן ב"כ העותרים ציין בדיון שגם לשיטתו אין מקום להתערבות כלשהי בפן האקדמי של החלטות ועדת הפרס. אם לעומת זאת המאמר, נשוא העתירה, הוא בתחום הפובליציסטי-הלא מקצועי – אין מקום להיזקק לו לענייננו, שכן הוא בתחום "השיח הציבורי", המוגן מכוח עקרונות חופש הביטוי. מכאן גם יובן שככלל, אין אני סבור

שדעותיהם "הפרטיות" והתבטאויותיהם של חתני וכלות הפרס, הם רלוונטיים למכלול זה שבפנינו, למעט אולי מקרים חריגים ונדירים ביותר, שדוגמאות מהם זכו להתייחסות בחוות דעתה של חברתי, השופטת ע' ארבל ושאותם ייתכן וניתן ללמוד בדרך אנלוגית מסעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת.

5. מהגישה אותה הצגתי לעיל מתבקש גם שלדעתי יש לבחון בזהירות רבה את ההצעה לפרסום מוקדם של שמות המועמדים לפרס ישראל. אולי זה המקום להזכיר כאן שבתקנון פרס נובל, למשל, נקבע ששמות המועמדים אינם מפורסמים מראש. לא זו אף זו, הם אמורים להיות חסויים במשך 50 שנה.

6. לסיום, לא נותר אלא לקוות כי הדיונים המשפטיים בנושאים אלו יתייתרו להבא ופרס ישראל ימשיך להיות מה שהיה תמיד – שיא ההכרה של מדינת ישראל בטובי חוקריה/חוקרותיה, מדעניה/מדעניותיה והתורמים לחברה בארצנו.

ט ו ט

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת ע' ארבל.

ניתן היום, י"ב ניסן תשס"ח (17.4.08).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט